

ልዕልና ሕጊ ዘይብሉ ሃገር፣ ዲሞክራሲ ክምዕብል ኣይክእልን

ሕሰብ ኣስተውዕል ተማራመር ተባራባእር

Berhane Abrehe Kidane

ሓጺር ታሪኽ ሂወት

ኣብ ግንቦት 1945 ኣብ ኳንደባ (ኤርትራ) ተወለደ። ናይ መባእታን ማእከላይን ደረጃታት ትምህርቲ ኣብ ኤርትራ፡ ናይ ላዕለዋይን ዩኒቨርሲቲን ደረጃታት ትምህርቲ ኣብ ኢትዮጵያ፡ ናይ ካልኣይ ዲግሪ ትምህርቲ ኣብ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ ወዲኡ። ኣብ 1963 ኣብ ጂማ (ኢትዮጵያ) ኣባል ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ (ተሓኤ) ኮይነ። ኣብ 1970 ኣብ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ (ሕመኣ) መስራቲ ኣባል ኤርትራውያን ናጽነት ኣብ ሰሜን ኣመሪካ (ኤናሰኦ) ብምዃን ኣባል ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ (ህግሓኤ) ኮይነ። ኣብ 1973-74 ኣብ ኣዲስ ኣበባ ኣባል ማእከልነት ‘ጥሒሻ’ ኮይነ። ኣብ ኢትዮጵያ ኣብ Awash Valley Authority (AV A) ኣዋሽ ቫሊ ኦቶሪቲን ኣብ ሚኒስትሪ ደብሎፕመንት ፕላንነንግን ሰሪሐ። ካብ 1975 ከሳብ 1991 ኣብ ሜዳ ኤርትራ ብረት ዓጢቕ ንሃገራዊ ናጽነት ተጋዲለ። ድሕሪኡ ኣብ ናጻ ሃገራዊ ኤርትራ ናይ መንግስቲ ሰራሕተኛ ብምዃን ኣብ ሚኒስትሪ ቁጠባዊ ልምዓት፡ ኣብ ቤት ጽሕፈት ፕረዚደንት፡ ዳይሬክተር ማክሮ ፖሊሲን ኣህጉራዊ ምትሕብባርን፡ ኣብ ሚኒስትሪ ፋይናንስ (ሚኒስትር) ኮይነ ተመዲቦ ሰሪሐ። ካብ መፈለምታ 2013 ንድሓር ንወዮ ስራሕ (employment) ናይቲ ብቲ ዝልዓለ ሕጊ (ቅዋም) ኤርትራ ተመሪሖ ተማእኪኑ ክኸይድ ዘይደለ ገበነኛ ግፍዕኛ ኢሳያስን ዲክታቲራዊ ስርዓተ መንግስቱን ብምቅዋም ብፍቓድ ደይፊዮ። መጽሓፍ ኣብ ምድራስ ኣድሂቡ። ኣብ ኤርትራ ቅዋማዊን ባይቶኣዊን ዲሞክራሲያዊን ስርዓተ መንግስቲ ክህሉ ዕላማ ናብ ዘለዎ ናይ ቃልሲ መኣዲ ተጸንቢረ። ብዓል ሓዳርን ኣብ ናይቶም፡ ንረብሓ ህዝቢን ሃገርን ኤርትራ ዘየወላውል ቀዳምነት ስለዝሃብኩ፡ ነቲ ውልቃዊ ምድራዊ-ሃብቲ ንክድልብ ዘኸኸል ዘሎኒ ሓላል ዕቕር ዓቕመይ (potential) ተጠቒመ ከም መጠን ወላዲ ብዘይምሕጋዘይ ዝበደልኩዎም ግን ክኣ ወትሩ ዘፍቅርም ኣርባዕተ ደቀይን እዮ።

ሰላም ተኸፊልቲ ወይብ-ሳይታት፣ ሎሚ ኣልዲሊዮ ዘለኹ ኣርእስቲ፣ልዕልና ሕጊ ዘይብሉ ሃገር፣ ዲሞክራሲ ክምዕብል ኣይክእልን፣ ዝብል ነቲ ካብ ጊዜ ናጽነት ኣትሒዞም ንልዕልና-ሕጊን መሰልን፣ ዝሓተቱ ዜጋታትና ብውልቀ መላኺ ዝወረደም ግፍዕታትን ምጽናትን ከይዓገቶም ካብ ዕለት ናብ ዕለት ዘባራቡሩና እናዘከርኩ፣ብፍላይ ኣብዚ እዋን እዚ ካብ ከርሲ ኤርትራ ብመጽሓፍን ብቃሉን ዝመጸና መልእኽታትን ለበዋን ናይ ሓርነት ብርሃነ ኣብርሀ ኪዳነ ብምንቃል፣ ነታ ኣብ ስነ-ምግባር ተለጢፋ ዝረኸብከዋ ሓጺር ታሪኽ ሂወቱ ክነቅል መሪጸ።ምክንያቱ ንግዝኣተ ሕግን ዲሞክራሲ ዝጠልቡ ኣብ ውሽጢ ሃገር ከምዘለዉ ከም መዘከርታ ይጠቅም ዝብል ሓሰብ ስለ ዝመጸኒ፣ንእኹብርትን ሓቦን ጽንዓት ሓርነት ብርሃነ ኣብርሀ ኣብነት ክንክተል ስለ ዘለና እዉን እዮ።

ብሓጺርን ግንካ ሕጋዊ መልክ ዝሓዘለ ኩቡር ሓርነት ብርሃነ ኣብርሀ ዝበሎ ፡ንህዝቢ ኤርትራ፣ ካብዚ ብስርዓት ጉጅለ ህግደፍ ተዳሂኽካ፣መሰል ተሓሪሙካ ዘሎ ንክትወጽእ፣ወይ መቐይሮ ክርከቦ እንተደኣ ኮይኑ፣እስኻ ባዕልኻ ኢኻ ክትቐይሮን/ከተምጽእን እትኸእል፡ስለዚ በርቲዕካ/ጸንዕካ፣ ስጋብ ዓወት ተቐለስ እዮ ዝብለካ።

ንኣቶ ኢሳያስ ክኣ ዝብሎ ኣሎኒ፡ 1) ነቶም ካብ ሞትን ማእሰርትን ኣምሊጦም ዘለዉ ኣባላት ባይቶ፣ ክእከቡ ናትካ ሓላፍነት ስለ ዝኾነ ብሁጹጽ ኣኸባ ባይቶ ጸውዕ፣ ነቲ ብዘይ ኣፍልጦ ህዝቢ ኤርትራ፣ ጉቡእ መምርሒ ባይቶ ከይተዋሃብካ፣ ብዝኣከርእስኻን ባይንኻ ምስ ውሑዳት፣ብዘይካ እሺ ክልእ ዘይፈልጡ ኡሙናት መሳርሕትኻ፣ ወሲድካዮን ትወስዶ ዘሎኻ ሱጉምታት ጠጠው ከተብሎ ትዕደም። 2) ኣነን ንስኻን ኣብ ተለቪጅን ቀሪብና ናይ ክርክር-ዘተ ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ኤርትራ፣ ብዛዕባ ዝሓለፈን ዘሎን ንዝመጽእን፣ፖለቲካዊ-ቁጠባዊ-ማሕበራዊ ዝሓዘለ ክንካታዕ ይዕድመካ፣ሳዕብን ምእካብ ባይቶ ክውሰድ ዝኸእል ውሳኔታት ፋጹም ምልውጥ መሪሕነት ሃገረ ኤርትራ ከም ዝኸዉን ኣተኒሁ።

እዚ ጠለብ ናይ ሓርነት ብርሃነ ኣብርሀ ኪዳነ፣ ብውልቀ መላኺ ክስማዕ ወይ ክቐበል ከምዘይክእል፣ ብተምክሮ ንይቶም ኣቐዲሞም ግዝኣተ-ሕጊን መሰል ደቅሰባት ክኸብር ዝሓተቱ ዜጋታትና ዝረኸብዎ መልሲ ኩላትና እንፈልጦን ንዝክሮን እኳ እንተኾነ፣እቲ መንፈስን ጠለብን ድልዮትን ኣብ ውሽጢ ሃገር ዘለዉ ህዝብና፣ ዘንጸባርቑ ዝሕተትን ምዃኑ ይሕብር፣ጥራይ ዘይኮነስ ሃዋህውን ስሚዒት ህዝብና፣ ኣብ ልእላውነት-ሃገርን ሓድነት ህዝብን ኣብ ሓደጋ እትኣትውሉ ዘላ፣ከምዚ ዝኣመሰለ ልዑል/ፍጹም ዝኾነ፣ጽብላልታዊ ጽዊዕት ንሙሉእ ህዝቢ ኤርትራ፣ ኣብ ውሽጥን ዲያስፖራ ዝርከብ ህዝብና ብፍላይ ክኣ ንመንእሰያት፣ ወዳኢ/ፊደላዊ እዚ ዲክታቲር ኢሳያስ ዘይኮነስ፡ህዝቢ ኤርትራን እቲ ወራሲ ዝኾነ መንእሰይ ምዃኑ ብምርዳእ ክብገስን ሓላፍነት ክስከም ምዕዳሙ ኣገዳስነቱ ፍጹሙን/ሉሉልን እዮ ከብለካ ዝኸእል።

እዚ ክኣ ነዚ ልዕልና-ሕጊ ከይህሉ ፈጥርዎ ዘሎ ኣጋባብን፣ነዛ ብውልቀ መላኺ እትውነን ዘላ ሃገር ንምድሓን፣ንስርዓቱን ምስኡ ሕግብግብ ዝብሎን ካብ ሱርም በንቀሳካ፣ዲሞክራሲ ንምትካል፣ሕጂ ብዘይ ውዕል ሕድር፣ኩሉ ኣብ ደምበ ፍትሒ ዝዋሳእ ዘበለ ሓቢሩ፣ምስቲ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዘሎ ህዝብና ተዋሃሂና ኣትቃለሰሉ እዋን በጺሕና ከም ዘሎና እዮ ዘመስክር።

ዝኾነ ስርዓት ወይ ስነ-ሓሳብ ከምኡ ቅርጺ ክዓቢ ከሎ ምስቶም ኣብ ውሽጥን ደጋውን ከባቢኡ ዘለዉ ሓይልታት ይዋሳእ እዮ።ከምዚ ክኸዉን ከሎ እቲ ስርዓት ወይ ቅርጺ፣ኣብቲ ክዋሳእ ከሎ ዚሂቦ ወይ ዘቐርቦ ግብረ መልስታት፣ ጌጋታትን ተጋራጨውነት ስለ ዝፈጥሩ፣ ገሊጹም ብድሆታት ድማ ብቐጥ መልሲ ስለ ዘይረኽቡ፣ ኣብ ውሽጡ ዘድክም ኣበራት ተቐራኒ

ሓይልታታ ተአኪቦም ኣብ መወዳእታ ነቲ ስርዓት ወይ ስነ ሓሳብ ወይ ነቲ ቅርጺ ኣብ ምፍራስ ወይ ኣብ ምዝራግ ወይ ኣብ ምዳቕ ተራ ይጸውቱ። ልክዕ ከምዚ ኣብ ውሽጥን ኣብ ደገን ዝግበር ዘሎ ኣንጻር እዚ ውልቀ-መላኺ ስርዓት፣ ምትእስሳርን ምውህሃድን ኣብ ዝበጽሑሉ እዋን ቅርጺ-ውልቀመላኺ ፈርከሽከሽ ናይ ምባል ዓቕምን ሓይልን ክርእ ምዃኑ እዩ ዝርአየካ። ምኽንያቱስ እቲ፣ ተቓራኒ (ንፍትሒ ዝቃለስ) ሓይሊ፣ ካብቲ ንይ ውልቀ መላኺ-ሓይሊ እናበርቲዐ ኣብ ዝካየዱሉ እቲ ቅርጺ ወይ ተጣናኒጉ ዝመስል ዝነበረ ሓይሊ ወይ ስርዓት ክፈርስ/ክባታተኽ ይጅምር።

እቲ ነዚ ስርዓት ተኪኡ ዝመጽእ ቅርጺ/ስርዓት'ውን ብወገኑ ተመሊሹ ኣብዘይ ተፈልጦ ሃጓፍን ባዶነት-ስልጣን፣ ወይ ዕግርግር ዝሰፈና ሃገር ከይትኸዉን ምእንቲ፣ ስልጣን ህዝቢ ዝጭብጠሉ፣ መስርሕ-ምስግጋር ዝራገጸሉ፣ ተሳትፎ ሙሉእ ህዝቢ ዝዋሓሉ ንኸህሉ ባይታ ክፍጠር ስለ ዘለዎ፣ ንዘሎ ዓቕምታት ኣዋሃሂድካን ተቐራብካ ክትጸንሕ እዩ ዝግባእ። ከም እንርእዩ ዝሎ፣ ኣቶ ኢሳያስ ነቲ ናይ መጋሎማንየኛ ባህርያቱ ንምርዋይ፣ ናይ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ቀላስን ኣላይን መሲሉ ክቐርብ ላዕልን ታሕትን ክብል ይርእ ኣሎ። ምስ ኢትዮጵያ ዝግበር ዘሎ ዘይሕጋውን ዘይባህርያውን ጠብሎቑሎቓትን፣ መስመሩ ዝስሓተ ዝምድና፣ ምስ ሶማልን ኢትዮጵያን ናይ ሓባር ውዕል ምኽታም፣ ወከልቲ ኢትዮጵያን ሶማልን ኤርትራን ዝሓወሰ ናብ ጅቡቲ ብምኻድ ናይ ዕርቂ ዘተ ምጅማር፣ ናይ ደቡብ ሱዳን ፕረሲደንት፣ ናብ ኤርትራ ምምጻእ፣ ነቲ ባዕሉ ገዲፍዎ ዝነበረ ኢጋድ ዝብሃል ምትእኽኻብ ኣብራቢርካ ናይ ሓባር ስራሕ ብዝተበል፡ፍሕትሕት ዝባሃል ዘሎ፣ ነቲ ሕልሚ ኣቶ ኢሳያስ ንብለል ቀርኒ ኣፍሪቃ፣ ንምዃን ውጥኑ ከተግብር እዩ ህርድግ ዝብል ዘሎ ዝመስል። ቀደም እዉን እንተኾነ፣ ምስ ነፍሲሔር መለስ ዘናዊ እቲ ውድድር እሱ ኢዩ ነይሩ ከባሃል ይካሄድ። እዚ ሕጂ ምስ ቐዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ ኣብይ ኣሕመድ ዝገብሮ ዘሎ ሕግብግብን ዕሽላዊ ዝመስል ቀብጠርጠራት ንሕልሙ ምርዋይ ክኸውን ከሎ፣ ኣብይ ኣሕመድ ክኣ ኣብ ኢህወደግ ዝካየድ ዘሎ ፖለቲካዊ ቁሩቁስ ኣብ ርእሲ ወያነ ተዓዊትካን ጸብላሊ ሓይሊ ኮንካ፣ ድልየትካ ተማላኣሉ ውጥን፣ ንኸልቲኦም ከላግቦምንን ሓቢሮም ንተጸረርቶም ክወቕዑ ዝገብርዎ ውዕልን ስምምዕን እዩ ዝመስል። ክለቲኦም በቢጠቕሞም ብሸም ርግኣትን ሰላምን ክዳጋገኑን ብፍልይ ብወገን ኢትዮጵያ እቲ ብውግእ ክንረኽቦ ዘይካሄልና ምጥቃም ወደባት ሕጂ በዚ እንገብር ዘሎና ክልቲኦምን ሶማል ወን ዝሓወሰ ርክባት፣ ዕርቃዊ ውዕላትን፣ ነቲ ቁጠባዊ ምዕብልናና ብተዓጻጸፈ ከበርቲዎን ካብ ንገደሕ ከሳቕየና ዝጸንፋ ድኽነት ክንጋላገል ኢና ብዝተበል ዘመተታት ይካየድ ምህላዉ እንርእዩ ዘሎና ህሞት እዩ።

ብወገን ኤርትራ ግን እቲ ዝካየድ ዘሎ ኣጋባብ፣ ዋላ ሓንቲ ኣፍልጦን ውሽጣዊ ለውጢ ዝርእ ነገር የለን፣ ካብቲ ዝርእ ብኣየር ካብ ኢትዮጵያ ዝመጹ ኢትዮጵያውያንን ኣብ ምጽዋዕ ናይ ኢትዮጵያ መርከብ ኣቐሑት ጺዒና ክትኣቱን ክትወጽእን ክትርእ ኮታ ብገዛእ ዓድኻ ተዓዛባይ ኮንካ፣ ኣብ ዝተወደአ ምዕዛብ እዩ ዘሎ። ከምዚ ኢሉ ንቐድሚት ከምዘይከይድ ግን ሩጉጽ እዩ። ኩሉሳዕ ተረጊጽካ ኣይንበርን እዩ፣ ናዕቢ ክህሉ እቲ ኩነት እዩ ዝዕድሞ።

ብዛዕባ ዶብ ምዝራብ ተሪፉ፣ ብሰማይ ብባሕሪ፣ ሕጂ ክኣ ብዘይ ሕጋውነት፣ ብመሬት ዘላምንበሳ መታሓላልፎ ብኸልቲኦም መራሕቲ ተመሪቑ፣ ህዝብታት ክራኸቡ ብዝተበል ምስምስ ነቲ ብዓሰብ ኣቢሉ ናብ ኢትዮጵያ ዝኣቱ ኣቐሑት ንኣብይ ኣሕመድ ዝጠቐም ፖለቲካዊ መኸሰብ ዝዓለመ ደኣምበር ህዝብታት ደኣ በየናይ ኣጋባብን ኣብ ምንታይ ዝተመርኮሰ ስርዓተ-ሕገ ዋላኣንቲ ጉሉጽ ኣይኮነን። ኮይኑ ግን ነቲ ብኸለቲኦም መንግስታት ናይ ዶብ ዝፈጠሮ ውግእ ኣይኮነን ነይሩ ዝበልዎ ዝነበሩ ግን ሕጂ ብጋህዲ ተራእዩ። ስለምንታይ ብኸልቲኦም ወገን እዚ ዘይብሃል ህዝቢ ሃሊቑን ቁጠባውን ማሕበራውን ዕንወት ዘምጽእ ምስምስ ዶብ ውግእ፣ መልሲ ዘይተዋህቦን ወይ ይጽንሓይ፣ ኮታ ከም ተረሰዐ ኮይኑ ተሪፉ።

እቲ ዘይስሓት ናይዘን ክልተ ሃገራት ብፍጻመ መንስታተን፣ ሓቢሮም ምውሳኔም፣ ዞባዊ ጽልዉኡ ርዳእ ኮይኑ፣ ነቲ ውሽጣዊ ጉዳያት፣ ብወገን ኢትዮጵያ ውሽጣዊ ፖለቲካዊ ግርጭታት ንምትጋእ፣ ኣብ ኤርትራ ክኣ ብድኽነት ዝተጠቐዐ-ሃለዎትን ናብራን ህዝቢ፣ ብኩራት መባእታዊ መሰላት፣ ግህሰት ምምላኽን፣ ውግዳ ምንቅስቓስን፣ ብግዲ ናብ ስደት ከተምርሕ ምግባርን፣ ብነጻ ሓሰብካ ምግላጽን ምዝራብን፣ ምስዋር እሱራት፣ ግዝኣተ-ሕገ ዘብሉ ሃገር ክነሳ፣ ምስተን ቁዋም ዘለወን ብምርጫ ህዝብን ኣቢለን ሓጋሪ-ኣካል ካብኡ ፈጻሚ ኣካል፣ ነጻ ዝኾነ ፈራዲ ኣካል ኣለና ዝብላ፣ ምስዚ ውልቀ መላኺ ወዑል ክፍርማን ናይ ሓባር ስራሕ ከነካይ ኢሎም ክጓዙ ክትርእ ከልኻ ከምይ ?ንምንታይ ?ናበይ ? ንመንክ ይጠቐም ዝብል ሕቶን ፖለቲካዊ ምምርማር ክትገብር ትግደድ ጥራይ ዘይኮነስ ምስጢራቱ ኣነጻርካ ፈሊጥካ ንህዝቢ ክትሕብር'ውን ይጽውዓካ።

መንግስታት ኣብ ውሽጠን ከባያውያን ምናልባት እዉን ኣብ ዓለምለኻዊ መድረኽ ክዋሱኡ ንቡር እዩ። እቲ ቀንዲ ዝምዘነሉ፣ መሰርት ናይ ዞባዊ ኣቦርክትኦም ዝኸዉን ግና ኣብ ሃገሮም ዘለዎም ርክብ ዝምድናን እዩ። መንግስታት ኣብ ውሽጣዊ ጉዳያቶም ከመይ ይዋሱኡ፣ ንስልጣናም ንምጥጣሕን ንምድልዳልን እንታይ ዓይነት ስትራቴጂ/ውጥን የውጽኡ ኣገዳሲ እዩ።

እዘን ሰለስተ ሃገራት ስጋብ ዝሓለፈ ዓመታት ዝነበረን ዝምድናታት ኩላትና እንፈልጦ ኮይኑ፣ ስርዓተ-ኤርትራ ብኢትዮጵያን (እቲ 2000 ብሳልሳይ ኣካል ጠጠው ዝበለ ውግእ ገዲፍካ)፣ ሶማልን፣ ጅቡቲን ኣብ ሕ.ሃ. ዝኸሰሰኦ ዘሳባዕ እገዳ ክውሰድ ዝተገብረሉ ክነሱ፣ ሕጂ ናይ ዕርቂ ዋና ተዋሳኢ ኮይኑ ክቐርብ ከሎ፣ ነቲ ኣብ ከርሲ ሃገረ ኤርትራ እናዓበየ ዝመጽእ ዘሎ ንም ዕጋቱ፣ ኢትዮጵያ፣ ቐዳማይ ሚኒስተር ኣብይ ኣሕመድ ነቲ ኣብ ውሽጢ ሃገሩ ዝካየድ ዘሎ ፖለቲካዊ ምፍሕፍሓት ክዕወት ምእንቲ፣ ፕረሲደንት ሶማልያ መሓመድ ዓብድላሂ መሓመድ ነቲ ኣብ ውሽጢ ሃገሩ ዘሎ ዘይዓርፍ ዱጉል ሓዊ ከጥፍእ፣ ኮታ ኩሎም በቢ ጠቕሞም፣ ገሊኦም ስልጣናም ከደልዱሉ እንተ ኣቶ ኢሳያስ ግን ምንዋሕ ዕምረ ስልጣኑን ንብለል

ናይ ምዃን ህርፋኑ ድኣምበእር፣ ሓልዮት ህዝብን ጠቕሚ ሃገርን ዘይምዃኑ፣ እቲ ሰለስቲአም ዝተሳማምዕዎ ዉዑል ምርኣይ ይኣክል።

ጠቕምን ፖለቲካዊ መኸሰብ ናይዘም ሰለስተ መራሕቲ ከብለኒ ዝኸኣለ፣ እቲ ንሳቶም ዝተሳማምዕዎን ኣብ ዓለምለኽ ብተፋላለዩ መንግስታት ዝግበር ዉዑላት ከተናጻጽሮ ከለኻ ጎሊሑ ይርኣየካ።

ነዚ ንምብራህ ኢሊ ኣብ ኣፍሪቃ ዝተገብረ ዉዑላት ብሓፈሻ ወይ ጽማቕ ከምዚ የቕርቡ። ኣፍሪቃ ኣብ ኣሁጉራዊ ቁጠባዊ ዕዳጋ፣ ታሪኻዊን መሰረታዊ ለውጢ ከምጽእ ዝኸኣል ጉዕዞ ተተይ ክትብል ጀሚራ ። ኣርካን/ፍሉይ ኣኸባ፣ ኣብ ኪጋሊ ርእሰ ከተማ ፍቓድና 44ካብ 55 ኣባል ሕቡራት ሃገርት ዝኸኣል፣ መጀመርያ ናይ ሓባር ዕዳጋ፣ ናጻ ወይ ሓጽር ኣልቦ ቀረጽ/ተጎ ብሕጽር ዝበለ 90% ጎደሎ ቀረጽ ኸታኣታትዎ ተሳማሚዐን።

ጉዕዞንን ሕልምን-ብነጻ ምጻዓዝ፣ ናይ ኣቕሓን ሰብን ምስ ውጥን/ዕላም/ኣጀንዳ 2063 ዝፍለጥ ብሕቡራት ህገራት ኣፍሪቃ ዝተሳማምዕዎ/ዝነደፍዎ፣ እሱ ጥራይ ዘይኮነስ ስጋብ ሓድነታዊ ፓስፖርትን ሓደ ገንዘብ ኣፍሮስ ከሰመ ክግበር ድልዮት ከም ዝነበረን፣ ብዙሕ ጸገማት ስለ-ዘገነፎ፣ ንና ኣብ መዓሎ ዘይዋላ፣ ምስ ኹሉ ከጓንፍ ዝኸኣል ሓርጎጎጎጎጎን ዓንቀፍትን ኣብ ጉዕዞ ከም ዘሎ ይሕበር። እታ ኣብ መጠርሽታ ኣብ ምፍራም ምስተበጽሖ ካብ ምርጫ ዘንስሓበት፣ ናይ ኤኮኖሚ ዓንዲ ሕቕ ምዃና እትፍለጥ፣ ኒጀርያ ምዃና ፍሉጥ ኮይኑ፣ ናይ ሽዑ-ሽዑ ጠቕሚ ዘይኮነስ፣ ንነዊሕ ዝርኢ-ጠመተ/ስትራተጂ ክሓስቡን ንራብሕኣምን ራብሓ ኣፍሪቅን ክሰርሑ ንምርዳእ ጻዕርታት ይካየድ ኣሎ።

ካብዚ ሓሊፉ ግን፣ ብሓቂ ምዕቡል ኣጋባብ ብፍላይ ክኣ፣ ኣብ መሰል ደቂ-ሰብ ዝተሞርኮሰ ምዕባል ውሽጣዊ ዲሞክራሲ ዝተሞርኮሰ ውዑል ናይ 15+1 ኣብ መዕረባዊ ኣፍሪቃ፣ ብ-1975 ኣብ ላጎስ ኣብ ቁጠባ ዝተሞርኮሰ ስምምዕ ኣትየን።

ብ-CEDEAO ዝብል ስም ይፍለጥ። እተን ዝኸተማ ሃገራት፣ በኒን፣ ቡርኪና-ፋሶ፣ ኮስታዳቮርያ፣ ጋምቢያ፣ ጋና፣ ጉኒያ-ቢሳው፣ ሊቢያ፣ ማሊ፣ ኒጀርያ፣ ኒጀር፣ ሰነጋል፣ ሲየራ-ሊዮን፣ ቶጎ፣ ተደመሮ ለስትሆ(ሓደ ክፋል ናይ ደቡብ ኣፍሪቃ)፣ ከኸና ከለዎ ጽላት ብጽላት፣ ምዕራፋት ዝሓዘለ ሰፊሕ ደኩመንት ዝተሰነዩ፣ ማሕበራዊ ቁጠባዊ ፖለቲካዊ፣ ብፍላይ ክኣ መሰል ደቕሰባት ዝሓለው፣ ነጻ ምንቕስቓስ ኣቕሑን ሰባትን ዝተሞርኮሰ ዱልዱሉን ምዕራግን ዉዑል እዩ።

ብሕጽር ዝበለ መሰረታዊ ናይ፣ CEDEAO ከምዚ ይመስል፡

- ማዕርነትን ተዳጋግፍነትን ናይዘን ውዕላት ዝፈረማ ሃገራት
- ስምረት/ጥምረት ምድግጋፍን ኣብ ሞንጎ ነዚ ወዕል ዝከተማ ክህሉ ምጽዓር
- ኣብ ሞንጎ ነዚ ወዕል ዝኸተምና፣ መጥቃዕቲ/ነጻ ወይ ዓመጽ ከይህሉ ምጽዓር
- ሰላም-ውሕስነት-ርግኣት ኣብ ዘባና ክህሉ፣ ናይ ውህደትን ምትብባዕን ኣብ ውሽጥና ክህሉ ምግባር
- ንመሰል ወድሰብ ምሕላውን ንጡፍ ኮይኑ ማህበራዊ ሂወቱ ከሳላሰል ምትብባዕን ምክልኻልን ከም ቀዳማይ ስራሕና ኮይኑ፣ ነቲ ናይ ሓቡራት ሃገራት ኣፍሪቃን ዓለምለኻዊ ሰነደ መሰል ደቂ ሰባት ተመርኩሱ ዝወጸ እዩ
- ኣኸብሮን ሞሳ ንኹሉ፣ ነጋባብ ስርዓተ-ሕጊን ናይ ማሕበረ-ኮማትና CEDEAO ምስ-ዝሕሎ ስምምዕና ተዋሃሂዱ ክኸይድ ይኸእል።
- ጎስጓስ/ምትብባዕን፣ ጥምረት/ብርታዕ/ድልዱል ዝኸነ ዲሞክራሲያዊ ስርዓተ-ሕጊ ኣብ ነፍሲ ወከፍ ነዚ ወዕል ዝኸተማ ንኸህሉ በዚ ወግዓዊ ልሳን ወዕል ፖለትካ ኣብ 6/ሓንሳ/1991 ኣብ ኣብጃ ኣውጀም። ዝርዝር ዉሑል ብሰፊሖ ተጻሒፉ ከም ዘሎ ኣብቲ ናይ ዉዑል ሰነር ይርከብ።

ብሓፈሻ ስምምዕ ሕ.ሃ.አ. 44 ናጻ ናይ ኣቕሑ ዉዑል ዝፈረማ ክኮና ከለዎ 31 ከኣ እንኮላይ ናይ ምንቕስቓስ ደቂ ሰባት ወዕላት ዝፈረማ እዩን ። ካብኡ ሓሊፉ ናይ ሓቢርካ ምስራሕ ጉዕዞ፣ ምስቲ ኩሉ'ቲ ዘጓንፎ ደጋዊን ውሽጣውን ተጻብኡታት/መዕጋትን ተተይ እናበለ ይቕጽል ምህላዉ እዩ ዝሕበር። ጡሉቕ መጽናዕቲ ዝሓትት ምዃኑ ብናህ ኮይኑ፣ ኣገዳሲ ኣርእስቲ እዉን እዩ።

ካብዩ ሃሊፉ 15+1 ብ-CEDEAO ዝፍለግ ናይ ሓባር ስራሕ ዘካይዳን ሙዕቡል ኣሳራርሓን ኣብ መሰል ደቂሰባት ዝተሞርኮሰ ስልጡን ዲሞክራሲያዊ ኣጋባብ ንምክታል ዝገብር ዘለዎ ጻዕሪ ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናማዕበላን እናደልደላን ምውህሃድን/ምትሕብባርን/ምትሕግጋዝን ተሰንዮን ክሰርሓ ክትዕዘብ ትሕጎስን ከም ኣብነት ክውሰዳ ኣለውን የብለካ።

እቲ ዘገርም ኢትዮጵያ ኣብቲ ሓፈሻዊ ውዕል 44 ናጻ ኣቕሑት ምንቕስቓስ ክትህሉ ከላ፣ ሰማል ኣብ ክሊቲኡ ማለት ናጻ ኣቕሓን ሰብን ዝፈረመት ኮይና፣ ኤርትራ ግን ኣብ እዚ ኩሉ ዘይትኸፈልን ውዕል ዘይፈረመት ኣያ።

በዚ መሰረት ኣብ መሰልን ዲሞክራሲያዊ ኣጋባብ ዘይሓለወ ወዕል ኤርትራ-ኢትዮጵያ-ሰማል ክገብራ ከለዎ፣ እሞ ክኣ ንጁቡቲን ደቡብ ሱዳን ናብዚ ስሉሳዊ ስምምዕ ክጽንበራ ህርድግ ክብሉ ክትርኢ ከሎኻ፣ ናብይ ንምብጻሕ ብመን ዝተጠጀኣ፣ ናይ መን ጠቕሚ ንምምጻእ ዝብል ወኸሰታት ክሰብ ናይ ግድን ይኸዉን።

ዉሑል ናይዘም ሰለስተ ስርዓታት፣ ምስቶም ናይ 15+1 መንግስታት ንምንጽጻር፣ ጽማቕን-ሓፈሻውን ካብ ቃል የማነ ማንኪ ዝሰማዕኩም ክቕርቡ ክፍትን እዩ።

ኣገልጋሊ ውልቀ መላኺ የማነ ማንኪ ይብል፡ እዘም ሰለተ ሃገራት ብባህሊ ይኩን እምነት ቋንቋ ከምኡ ማሕበራውን ቁጠባዊን ዝምድናታት ይኹን ምዕባል ምጣነ ሃብቲ ተማሳሳልይን፣ ሓቢርካ ከተማዕምብሎ ዝካኣል ምዃኑ ብምርዳእ ድሕሪ እቲ ብሱትርን ሃናጺን ብሉኡኻቶም ተዳጋግሚ ዝተገብረ ርክባት፣ ሰለስቲአም መራሕቲ ወግዓውን ኣድማዕን ዉዑል ክፋራረሙ ኪኢሎም። እቲ ስምምዕ ልክዕ ከምቲ ኣቕዲሙ ኤርትራን ኢትዮጵያን ከቲመንኦ ዝነበራ ዝማሳሰል እዩ ንምዝካር

1. ኣብ-ምንጎ ሰለስቲኤን ዝነበረ ሃውሁው ጎነጻት/ተጻራርነት፡ጠጠው፡ምባልን፡ከብቅዕን
2. ሰለስቲኤም ሀገራት ኣብ ፖለቲካ ቁጠባ ምሕበራዊን ሓቢርካ ምዕባይ
3. ማሕበራዊ ምዕባልን፡ሰላምን ምርግጋእ ምእንቲ ክህሉ ኣብ ጸጥታዊ ጉዳያት ሙሉእ ምትሕብባር ምግባር
4. እዚ ዉኡል እዚ ንደቡብ ሱዳን፣ ጁቡቲ ብፍላይ ብሓፈሻ ክኣ ነተን ኣብ ዞባና ዘለዎ ዝሓወሰ ክኸውን ምጻዓር፡
5. ነዚ ኣተማልኦ ላዕለዎይ ሓበራዊ ኮሚቴ ኣቑሙንስ ድሮ ስርሐን ጀሚረን ኣለዎ። ዝብል ዘረባታት ተሰሚዑ።

ኩቡራት ተኸታተልቲ እዚ ናይ ሰለስተ መንግስታት ዉዑል ፈጸሙ ብዛዕባ መሰል-ወዲሰብን ዲሞክራሲያዊ ኣጋባብ ዝብል ብማንም ዓይነ ኣይጠቅስን/ኣይረቑሕን፣ማሕበራዊን ቁጠባውን ምዕባል በቲ ጨቋኒ ደስፖታ ዝኾነ ስርዓት ዝደልዮን ንዑኡ ዝጠቅምን እምበር ብተበግሶ ህዝብን ኣብ ናጻ ዕዳጋ ዝተሞርኮሰ ኣይኮነን፤ ሰላምን ርግኣትን እዉን እንተኾነ ብዘይ ልዕልና-ሕጊ ዲሞክራሲያዊ ኣጋባብን መሰል-ደቂሰባት ዝሓለወ፣ ምስ ዘይኸውን ውጺኡቱ ዕንወት ጽነተ-ህዝብን እዩ ዝኸውን።

በዚ ዓይነት እዞም ሰለስተ መራሕቲ ነቲ ኣብ ውሽጢ ሃገርም ዘሎ ዘይርጉኡን ናይ ለውጢ ምንቅስቃሳት ንምዕጋት/ንምድቋስ ዝገበርዎ ምሕዝነት ምጂኑ ብሩህ እዩ።

ካብዚ ዝነቐለ ንደምበ ፍጥሒ ክላበዎ ዝደለ፣ ኣብ ክንዲ ኣቶ ኢሳያስ እዚ ፈሪሙ፣ቀዳማይ ሚንስተር ኢትዮጵያ ከምዚ በለ፣ፕረሲደንት ሶምል ተሓዊሽዎም፣እናበልካ ደድሕሪኦም ንዝበልዎን ምንቅስቃሳቶም፣ክትመሚን ክትጻፍጸንን፣ ካብ ጉቡኡ ንላዕሊ ክትንትን ምውዳል፡ብወገንካ ነቲ ህዝብታት ናይዘን ሰለስተ ሃገራትን ኣብ ዞባና ዝርከባ ሃገራት ብምሕዋስ፣ሰላም፣ርግኣት፣ቁጠባውን ማሕበራዊን ምዕባል፣ከምጽእ ዝኸእል፣ቁኑዕ ዝኾነ ፖለቲካዊ ውጥን ኣውጻእካ፣ መተካእታ ወይ መለሳ፣ናይዚ ዝተኸተመ ዉዑል ክቕርብ ይግባእ።

ብቐዳምነት ኣብ ውሽጢ ሃገር፣በዚ ጨቋኒ-ስርዓት-ዝፈጠሮ፣ ፖለቲካኛታት፣ሰብ ሕልናን፣ኣመንቲ-ሃይማኖታት፣ ጋዜጠኛታት፣ዓገብ ዝበሉ ዓበይቲ ዓዲን፣ኣድማ ዝገበሩ መንእሰያት ትሕቲ ዕድመ ከይተረፉ፣ኣብ ቤት ማእሰርቲ ዝበልዩ ዘለዎ ኸፍትሑ፣ ዘድሊ ተበግሶታትን ምውሳድን፣ብሓባር ምስራሕን፣ብሓጺሩ ሓበራዊ ጽላል ሃልዩካ ኩልኻ ትዋሳሉ ባይታ ብምፍጣር ምስቲ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዘሎ ንፍትሒ ዝቃለስ ክትታኣሳሰር ምብቃዕ የድሊ። ከምቲ ኣቐዲምና በተን 15+1 CEDEAO ዝገበርኦ ውዕል ብምምልካት ነቲ ኣብ ኣትላንታ ዝወጸ ማኒፈስቶ ነቐልካ ከህብትምን ክቕጽልን ምግባር ኣድልይ ኮይኑ ይስማዓኒ።

ሕጂ እዉን ሕሰብ ኣስተውዕል ተማራመር ተባራባእር

ኣብ ዝመጽእ የራኸበና